

สภาพการผลิตและตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

Beef Cattle Production and Market of Beef Cattle Farmer in Lamphun Province

ฐิติพร ไชยมงคล¹ วรินทร์ มณีรัตน์^{2*} และมณฑิชา พุทษาคำ²Thitiporn Chaimongkol¹, Warinthorn Maneerat^{2*} and Monticha Putsakum²

Received date: 19 มิ.ย. 65 Revised date: 11 พ.ค. 66 Accepted date: 6 มิ.ย. 66

DOI: <https://doi.org/10.55003/kmaj.2024.04.29.004>

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การผลิตโคเนื้อของเกษตรกร 2) ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน กลุ่มตัวอย่างมี 2 กลุ่ม ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 21 ตัวขึ้นไปในจังหวัดลำพูน จำนวน 210 ราย เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และผู้เกี่ยวข้องในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน จำนวน 13 ราย เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรร้อยละ 93.33 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 42 ± 34.58 ปี เกษตรกรร้อยละ 43.81 มีระดับการศึกษาประถมศึกษาและมีประสบการณ์เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 35 ± 26.15 ปี การผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูนมี 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบอิสระร้อยละ 95.24 และแบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 4.76 โดยเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อประเภทพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโคจำหน่าย เลี้ยงโคขุนทั่วไป เลี้ยงโคมัน และเลี้ยงโคขุนคุณภาพ ร้อยละ 50.71, 31.44, 13.31 และ 4.54 ตามลำดับ 2) ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูนประกอบด้วย ตลาดโคเนื้อมีชีวิตและตลาดเนื้อโค ตลาดโคเนื้อมีชีวิต ได้แก่ การซื้อขายหน้าฟาร์ม ตลาดนัดโคกระบือ และตลาดโคเนื้อขุน ขณะที่ตลาดเนื้อโค ได้แก่ ตลาดสดในพื้นที่ และ 3) ปัญหาการผลิตโคเนื้อ ได้แก่ ด้านพันธุ์โค อาหาร และการจัดการฟาร์ม โดยมีข้อเสนอแนะ คือ เกษตรกรควรรวมกลุ่มเพื่อผลิตโคเนื้อขุนคุณภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านการผลิตโคเนื้อขุนคุณภาพในระดับฟาร์ม โรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐาน และแหล่งจำหน่ายเนื้อโค

คำสำคัญ: การผลิตโคเนื้อ ตลาดโคเนื้อ โคเนื้อขุน

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) beef cattle production of farmers, 2) beef cattle markets in Lamphun province, and 3) problems and recommendations on beef cattle production in Lamphun province. The research samples consisted of two groups. Group 1, for quantitative research, were 210 beef cattle farmers in Lamphun province who had more than 21 head of beef cattle each. The data were collected using questionnaires and analyzed by descriptive statistics as percentage, mean, maximum, minimum and standard deviation. Group 2, for qualitative research, were 13 key informants who were representatives of beef cattle farmers and stakeholders in beef cattle production and market in Lamphun province. The data were collected by in-depth interview and analyzed by content analysis. The results showed that: 1) Most of farmer were male (about 93.33 %) with average ages of 42 ± 34.58 years. Approximately 43.81 % were educated at primary level and had 35 ± 26.15 years of experience in beef cattle production. Lamphun province had two types of beef

¹ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร 10400

² สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช จังหวัดนนทบุรี 11120

¹ Division of Livestock Extension and Development, Department of Livestock Development, Ratchathew, Bangkok 10400

² School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi 11120

* Corresponding author: warinmanee@gmail.com

cattle production which were 95.24% independent beef cattle farmers and 4.76% beef cattle community enterprise members. Farmers raised 4 types of beef cattle which were purebred beef cattle (50.71%), fattening beef cattle (31.44%), culled beef cattle (13.31%) and fattening quality beef cattle (4.54%). 2) Beef cattle markets in Lamphun province included beef cattle markets and beef markets. Beef cattle were sold at the farms, at beef cattle and buffalo markets and beef cattle fattening market, while butchered beef was sold through local markets in Lamphun province. And 3) the problems in beef cattle production were in beef cattle breeds, feed and farm management. The recommendations for beef cattle production were that beef cattle farmers should establish collaborative groups to develop beef cattle fattening quality production, and relevant agencies should advise and help farmers in farm management, implementing standard slaughterhouse and sources for selling beef cattle.

Keywords: beef cattle production, beef cattle market, beef cattle fattening

คำนำ

ปัจจุบันรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นโคเนื้อสำหรับผลิตเนื้อโค รวมทั้งการผลิตโคเนื้อขุนและโคเนื้อขุนคุณภาพ โดยมีการจัดการฟาร์มที่เป็นระบบ มีมาตรฐานการผลิต และการจัดการเลี้ยงที่ให้ความสำคัญกับการจัดการปัจจัยการผลิตต่างๆมากขึ้น เพื่อผลิตเนื้อโคที่มีคุณภาพและปริมาณให้เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากความต้องการของประชากรในประเทศและนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ตลอดจนความต้องการของตลาดต่างประเทศด้วย ข้อมูลจาก Information and communication technology center (2020) ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2554-2563) พบว่า ช่วง พ.ศ. 2556-2560 ปริมาณการผลิตโคเนื้อของประเทศไทยมีปริมาณลดลงจากประมาณ 6.58 ล้านตัวในพ.ศ. 2554 เป็น 4.87 ล้านตัวในพ.ศ. 2560 และจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยมีปริมาณลดลงจากประมาณ 1.035 ล้านรายในพ.ศ. 2556 เป็น 768,834 ราย เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อประสบปัญหาหลายอย่าง เช่น การขาดความรู้ในการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ การขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ การปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อยังไม่ทั่วถึง และปัญหาโรคระบาดสัตว์ เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลทำให้ปริมาณการผลิตโคเนื้อลดลงและผลผลิตโคเนื้อไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ โดยเฉพาะโคเนื้อคุณภาพสูง แต่ภายหลังตั้งแต่ พ.ศ.2561- 2563 ปริมาณการผลิตโคเนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยกลับมีปริมาณเพิ่มขึ้น เพราะภาครัฐให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลัก เกษตรกรมีความรู้และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตโคเนื้อมากขึ้น รวมถึงมีการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อที่ดี การจัดการด้านอาหารและการจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อที่ดี ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถผลิตโคเนื้อได้ในปริมาณที่เพิ่มขึ้นและผลผลิตมีคุณภาพที่ดีขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังคงมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ โดยมีทั้งเกษตรกรรายย่อย ฟาร์มขนาดเล็ก ฟาร์มขนาดกลาง ฟาร์มขนาดใหญ่ กลุ่มสหกรณ์ รวมถึงวิสาหกิจชุมชนต่างๆ

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน พะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน ซึ่งนับว่าเป็นเขตปศุสัตว์ที่มีจำนวนโคเนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมากเป็นอันดับ 5 ของเขตปศุสัตว์ทั้ง 9 เขตของประเทศไทย จากแผนยุทธศาสตร์โคเนื้อภาคเหนือตอนบน พ.ศ.2560 – 2564 โดย Office of regional livestock 5 (2020) ได้วิเคราะห์จุดแข็งและโอกาสของการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ พบว่า ภาคเหนือตอนบนมีสภาพภูมิอากาศที่เย็นเหมาะสำหรับการเลี้ยงโคสายพันธุ์ต่างประเทศหรือสายพันธุ์ลูกผสมต่างประเทศ มีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการผลิตโคเนื้อหลายหน่วยงาน เช่น หน่วยงานกรมปศุสัตว์ในพื้นที่ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาพืชอาหารสัตว์ และมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นต้น รวมถึงมีระบบการเลี้ยงโคเนื้อขุนเชิงธุรกิจ การเลี้ยงโคเนื้อเพื่อผลิตลูกและฟาร์มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อที่สามารถพัฒนาให้มีระบบที่ครบวงจรตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำได้ อีกทั้งยังมีศักยภาพในการผลิตโคเนื้อเพื่อจำหน่ายภายในประเทศและจำหน่ายไปยังประเทศเพื่อนบ้านและประเทศจีนได้ เนื่องจากมีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้เอื้อต่อการ

ขยายตลาดโคเนื้อ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการผลิตโคเนื้ออาจเป็นการยากสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อย เนื่องจากต้องมีการปรับปรุงรูปแบบการเลี้ยงและลงทุนในด้านการผลิตต่างๆ สำหรับการเลี้ยงโคเนื้อในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย จากข้อมูล Information and communication technology center (2020) พบว่า ฟาร์มโคเนื้อขนาดใหญ่ที่เลี้ยงโคเนื้อจำนวนมากกว่า 201 ตัวขึ้นไปในภาคเหนือตอนบนมีจำนวน 9 ฟาร์ม โดยกระจายอยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา ซึ่งฟาร์มโคเนื้อขนาดใหญ่อยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูนจำนวน 4 ฟาร์ม จากรายงานของ Office of regional livestock 5 (2020) พบว่า จังหวัดลำพูนมีสภาพภูมิอากาศเหมาะสม มีแหล่งอาหารหยาบที่มีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอต่อการผลิตโคเนื้อ มีปัจจัยที่เอื้อต่อการผลิตโคเนื้อ และมีลักษณะภูมิประเทศที่สามารถเป็นเส้นทางจำหน่ายโคเนื้อไปยังภูมิภาคอื่นๆทั้งในและนอกประเทศ จึงทำให้จังหวัดลำพูนเป็นแหล่งผลิตโคเนื้อที่สำคัญของภาคเหนือตอนบน

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการผลิตโคเนื้อ ตลาดโคเนื้อ รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตโคเนื้อให้มีประสิทธิภาพและสามารถขยายตลาดโคเนื้อของประเทศไทยได้

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้แบ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 21 ตัวขึ้นไปในจังหวัดลำพูน จำนวน 403 ราย ตามข้อมูลจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ปี พ.ศ. 2563 ซึ่งอยู่ในพื้นที่ 8 อำเภอ ได้แก่ เมืองลำพูน ป่าซาง บ้านธิ แม่ทา บ้านโฮ้ง เวียงหนองล่อง ลี้ และทุ่งหัวช้าง (Information and communication technology center, 2020) กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์ยามานะ ที่ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 เปอร์เซนต์ (Yamane, 1973) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 210 ราย ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน จำนวน 5 ราย เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ จำนวน 2 ราย ผู้จัดการตลาดนัดโคกระบือ จำนวน 1 ราย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 2 ราย และพ่อค้าคนกลางรับซื้อโคเนื้อ จำนวน 3 ราย รวมจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 13 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณและแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับแบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจะทำการทดสอบเครื่องมือโดยการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย ก่อนนำแบบสอบถามไปใช้เก็บข้อมูลจริงเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำผลการทดสอบมาหาความเที่ยงของแบบสอบถาม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.9223 หรือความเชื่อมั่นร้อยละ 92.23 แบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร ตอนที่ 2 ตลาดโคเนื้อ และตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ แบบสอบถามสำหรับปัญหาในการผลิตโคเนื้อเป็นคำถามแบบให้เลือก ตอบตามระดับความคิดเห็น จำนวน 23 ข้อ 5 ประเด็น ได้แก่ ด้านการจัดการพันธุ์โคเนื้อ ด้านการจัดการอาหารโคเนื้อ ด้านการจัดการฟาร์มโคเนื้อ ด้านการจัดการสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และด้านการจำหน่ายโคเนื้อ โดยเป็นการวัดแบบลิเคิร์ต (Likert scale) ที่แบ่งคะแนนระดับของปัญหาออกเป็น 5 ระดับ (Srisa-ard, 2002) ได้แก่ ระดับ 5 คะแนน มีปัญหาในระดับมากที่สุด ระดับ 4 คะแนน มีปัญหาในระดับมาก ระดับ 3 คะแนน มีปัญหาในระดับปานกลาง ระดับ 2 คะแนน มีปัญหาในระดับน้อย และระดับ 1 คะแนน มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด (ไม่มีปัญหา) และข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูนประกอบด้วยคำถามแบบปลายเปิด ได้แก่ ด้านการจัดการผลิตโคเนื้อ ด้านการจำหน่ายโคเนื้อ และด้านการได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยคำถามแบบปลายเปิด โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลใน

ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการจัดการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน บทบาทหน้าที่ รวมถึงความเกี่ยวข้องในการจัดการผลิตโคเนื้อและตลาดโคเนื้อ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สำหรับข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน ใช้สูตรเกณฑ์การให้คะแนนระดับความคิดเห็น (แปลผล) จากการคำนวณอัตราภาคชั้น 5 ระดับ ได้แก่ คะแนน 4.21 - 5.00 มีปัญหาในระดับมากที่สุด คะแนน 3.41 - 4.20 มีปัญหาในระดับมาก คะแนน 2.61 - 3.40 มีปัญหาในระดับปานกลาง คะแนน 1.81 - 2.60 มีปัญหาในระดับน้อย และคะแนน 1.00 - 1.80 มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด (ไม่มีปัญหา) สำหรับข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาและวิจารณ์

การผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน

จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย (ร้อยละ 93.33) และมีช่วงอายุ 51-60 ปี (อายุเฉลี่ย 42 ± 34.58 ปี) ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 43.81) และมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ 6-10 ปี (เฉลี่ย 35 ± 26.15 ปี) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Duangsingtham et al. (2020) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีอายุเฉลี่ย 52.59 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.85 คน เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 12.72 ปี โดยมีวัตถุประสงค์การเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเป็นอาชีพเสริม ซึ่งเพศ อายุ และประสบการณ์มีผลต่อการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เนื่องจากมีผลในการทำงาน และพร้อมที่จะเรียนรู้การเลี้ยงโคเนื้อให้พัฒนาเพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินการจัดการฟาร์มให้มีมาตรฐาน

การผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูนมี 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบอิสระ (ร้อยละ 95.24) และแบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (ร้อยละ 4.76) ซึ่งทั้งหมดเป็นสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) ในด้านการจัดการพันธุ์โคเนื้อ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูนจะใช้โคเนื้อพันธุ์แท็บราห์มัน พันธุ์ลูกผสมบราห์มัน และลูกผสมชาร์โลเลส์ เนื่องจากเป็นพันธุ์โคเนื้อที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทย สามารถใช้ประโยชน์จากอาหารหยาบในพื้นที่ได้ดี มีอัตราการเจริญเติบโตที่ดีภายใต้สภาพการเลี้ยงในประเทศไทย รวมทั้งโคเนื้อสายพันธุ์ชาร์โลเลส์จะเหมาะสำหรับการนำมาเป็นสายพันธุ์โคเนื้อขุน เพราะมีอัตราการแลกเนื้อ คุณภาพเนื้อ และคุณภาพซากที่ดีด้วย อย่างไรก็ตาม สำหรับการเลี้ยงโคเนื้อในภาคเหนือ จากรายงานของ Saengwong et al. (2020) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อคุณภาพในจังหวัดแพร่ส่วนใหญ่ที่มีวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงเพื่อผลิตลูกขาย และเลี้ยงโคเนื้อพ่อแม่พันธุ์ขุนชายจะใช้โคเนื้อพันธุ์ลูกผสมพื้นเมืองบราห์มัน รองลงมาเป็นลูกผสมพื้นเมืองแอ่งก๊ส และลูกผสมพื้นเมืองชาร์โลเลส์ตามลำดับ เช่นเดียวกับรายงานของ Sonsiri et al. (2020) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อขุนคุณภาพในจังหวัดพะเยาและจังหวัดแพร่ มีการขุนโคโดยใช้พันธุ์โคลูกผสมชาร์โลเลส์ และโคลูกผสมแอ่งก๊ส ทั้งนี้ แหล่งที่มาของโคเนื้อที่เกษตรกรนำมาเลี้ยงในฟาร์มได้มาจาก 4 แหล่งหลักๆ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทั่วไป/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน การขยายพันธุ์ภายในฟาร์มตนเอง ตลาดนัดโค-กระบือ และได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ โดยเกษตรกรจะทำการคัดเลือกโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์มโดยพิจารณาจากลักษณะภายนอก (ร้อยละ 26.72) อายุโค (ร้อยละ 22.59) น้ำหนักโค (ร้อยละ 18.45) ประวัติพ่อแม่พันธุ์ (ร้อยละ 18.10) และสายพันธุ์ของโค (ร้อยละ 14.14) ซึ่งเป็นไปตามหลักการพิจารณาคัดเลือกเนื้อเพื่อนำมาเลี้ยงและเพื่อการขุน

ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วย ตลาดโคเนื้อมีชีวิตและตลาดเนื้อโค โดยแต่ละตลาดมีผู้เกี่ยวข้องในตลาดโคเนื้อ ได้แก่ ผู้เลี้ยงโคเนื้อ พ่อค้าคนกลาง ตลาดนัดโคกระบือ และโรงฆ่า/โรงเชือด ทั้งนี้ ตลาดโคเนื้อมีชีวิต แบ่งออกเป็นตลาดโคเนื้อมีชีวิตในพื้นที่ และตลาดโคเนื้อนอกพื้นที่ โดยตลาดโคเนื้อมีชีวิตในพื้นที่เป็นตลาดนัดโคกระบือที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน เมื่อพ่อค้า

คนกลาง เกษตรกรทั่วไป และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) รับซื้อโคเนื้อมีชีวิตมา อาจนำโคเนื้อไปเลี้ยงขุนต่อ หรือหากผ่านการขุนมาเรียบร้อยแล้วจะนำโคเนื้อไปจำหน่ายต่อยังตลาดโคเนื้อที่มีชีวิตนอกประเทศต่อไป ขณะที่ตลาดโคเนื้อที่มีชีวิตนอกพื้นที่ที่เป็นตลาดโคเนื้อที่มีชีวิตนอกพื้นที่จังหวัดลำพูนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตลาดโคเนื้อที่มีชีวิตในจังหวัดเชียงใหม่ ตาก และเชียงราย เป็นตลาดที่มีการนำโคขุนจากจังหวัดลำพูนมาจำหน่ายในตลาดนี้และนำไปจำหน่ายต่อยังตลาดโคเนื้อที่มีชีวิตนอกประเทศต่อไป และ 2) ตลาดโคเนื้อที่มีชีวิตจังหวัดเชียงใหม่เป็นตลาดที่มีการนำโคขุนคุณภาพจากจังหวัดลำพูนที่รวบรวมโดยพ่อค้าคนกลาง และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดลำพูนมาจำหน่ายในตลาดนี้

สำหรับตลาดเนื้อโค ประกอบด้วย ตลาดเนื้อโคในพื้นที่จังหวัดลำพูนและตลาดเนื้อโคในพื้นที่ (เชียงใหม่) โดยตลาดเนื้อโคในพื้นที่จังหวัดลำพูน ได้แก่ ตลาดสดในพื้นที่ ซึ่งเนื้อโคที่จำหน่ายเป็นเนื้อโคที่ได้จากโคมัน (โคโครง) และตลาดเนื้อโคในพื้นที่ (เชียงใหม่) ได้แก่ ร้านเนื้อพรีเมียมหรือร้านแม่กบป๋ป๋เชียงใหม่ ซึ่งเนื้อโคที่จำหน่ายเป็นเนื้อโคขุนคุณภาพที่ผ่านกระบวนการฆ่าจากโรงฆ่าที่ได้การรับรองมาตรฐาน มีกระบวนการบ่มซาก ตัดแต่งซากเป็นชิ้นส่วนย่อย รวมถึงมีการบรรจุภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ผลผลิตโคเนื้อที่มีชีวิตที่ได้จากเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อแบบอิสระและแบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) จะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่หน้าฟาร์มของเกษตรกร โดยพ่อค้าคนกลางนับว่าเป็นผู้เกี่ยวข้องในตลาดโคเนื้อที่มีบทบาทสำคัญในการรับซื้อโคมีชีวิตจากในและนอกพื้นที่จังหวัดลำพูน เช่นเดียวกับรายงานของ Pakeechay et al. (2014) ที่ศึกษาวิธีการตลาดโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง (ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และนครศรีธรรมราช) และ Noipang & Ruangchoengchum (2015) ที่ศึกษาห่วงโซ่อุปทานการค้าโคเนื้อพื้นเมืองเพื่อการผลิตเชิงพาณิชย์ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ส่วนใหญ่ผลผลิตโคเนื้อจากฟาร์มของเกษตรกรจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อโคจากเกษตรกรในหมู่บ้าน และจากนั้นจะเข้าสู่ตลาดนัดโค-กระบือ เพื่อส่งต่อไปยังโรงฆ่าสัตว์ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ และตลาดสด ตามลำดับ ทั้งนี้ เกษตรกรบางรายที่จำหน่ายโคขุนคุณภาพแบบโคเนื้อที่มีชีวิตให้แก่วิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) จะต้องดำเนินการจัดการตามข้อตกลงของการเป็นสมาชิก โดยมีการชั่งน้ำหนักโคและมีการกำหนดราคาตามเกณฑ์ ขณะที่เกษตรกรซึ่งจำหน่ายโคมีชีวิตให้แก่พ่อค้าคนกลางและเกษตรกรทั่วไปที่นำไปเลี้ยงต่อ จะจำหน่ายโคเนื้อที่มีชีวิตโดยไม่มีเกณฑ์การจำหน่ายที่ชัดเจน เช่นเดียวกับ Saengwong et al. (2020) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดเชียงรายที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการค้าโคเนื้อจะมีการจำหน่ายโคเนื้อโดยใช้ระบบของกลุ่ม มีระบบการชั่งน้ำหนักตามมาตรฐาน กำหนดราคาตามเกรดและคุณภาพซากของเนื้อ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการค้าโคเนื้อ ส่วนใหญ่จำหน่ายโคเนื้อโดยผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งมีการกำหนดราคาโดยใช้สายตา ทำให้ถูกกดราคาและขายโคได้ในราคาที่ต่ำ ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการเลี้ยงโคเนื้อแบบรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้ การวางแผนการผลิต และช่องทางการตลาด

ปัญหาและข้อเสนอแนะการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

จากผลการวิจัย พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาด้านการจัดการพันธุ์โคเนื้ออยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.00 ± 1.04 คะแนน ด้านการจัดการอาหาร พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.73 ± 1.03 คะแนน ด้านการจัดการฟาร์ม พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.72 ± 0.94 คะแนน ด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาอยู่ในระดับน้อย เท่ากับ 2.57 ± 0.95 คะแนน ด้านตลาดโคเนื้อ พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาด้านการจำหน่ายโคเนื้ออยู่ในระดับน้อย เท่ากับ 2.56 ± 0.91 คะแนน (Table 1) จะเห็นได้ว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาของเกษตรกร พบว่า ด้านการจัดการพันธุ์ ด้านการจัดการอาหาร และด้านการจัดการฟาร์มมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยปัญหาที่พบในด้านการจัดการพันธุ์ ได้แก่ ราคาพ่อ-แม่พันธุ์โคเนื้อ แหล่งจำหน่ายพ่อ-แม่พันธุ์โคเนื้อ และการจัดหาโคเข้าขุน ปัญหาที่พบในด้านการจัดการอาหาร ได้แก่ ต้นทุนค่าอาหารชั้น คุณภาพของอาหารชั้น แหล่งจำหน่ายอาหารชั้น ราคาอาหารหายาก คุณภาพของอาหารหายาก ปริมาณอาหารหายาก และแหล่งจำหน่ายอาหารหายาก สำหรับปัญหาด้านการจัดการฟาร์ม ได้แก่ การจัดการฟาร์มมาตรฐานและพื้นที่ในการเลี้ยงโคเนื้อ ขณะที่ด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม และด้านการจำหน่ายโคเนื้อมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เช่นเดียวกับรายงานวิจัยของ Akarak & Kasorn

(2017) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดเชียงรายมีปัญหาด้านการจัดการพันธุ์ ด้านการจัดการจัดการฟาร์ม ด้านการจัดการสุขภาพและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ขณะที่รายงานวิจัยของ Mukthang et al. (2021) พบว่า ปัญหาหลักของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดสุโขทัย คือ พันธุ์โคเนื้อและอาหารชั้นที่มีราคาสูง อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัยในครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการผลิตและตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน คือ เกษตรกรควรรวมกลุ่มเพื่อผลิตโคเนื้อคุณภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านการจัดการโคเนื้อคุณภาพในระดับฟาร์ม โรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐาน และแหล่งจำหน่ายเนื้อโค

Table 1 Opinions of farmer on beef cattle production problem in Lamphun province

Item	\bar{X}	S.D. ¹	Level
Breeding management	3.00	1.04	Moderate
Feed management	2.73	1.03	Moderate
Farm management	2.72	0.94	Moderate
Health and environmental management	2.57	0.95	Low
Beef cattle market	2.56	0.91	Low

¹ Standard deviation.

สรุปผลการศึกษา

การผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูนมี 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบอิสระและแบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) โดยเกษตรกรจะเลี้ยงโคเนื้อประเภทพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโคเนื้อจำหน่าย เลี้ยงโคขุนทั่วไป เลี้ยงโคมัน และเลี้ยงโคขุนคุณภาพ โดยมีตลาดจำหน่ายโคเนื้อทั้งตลาดโคเนื้อมีชีวิตและตลาดเนื้อโคที่อยู่ทั้งในและนอกพื้นที่จังหวัดลำพูน ปัญหาการผลิตโคเนื้อที่พบในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านพันธุ์โค อาหาร และการจัดการฟาร์ม ทั้งนี้ สภาพการผลิตและตลาดโคเนื้อของเกษตรกรสามารถพัฒนาได้ โดยเกษตรกรควรรวมกลุ่มเพื่อผลิตโคเนื้อคุณภาพและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านการจัดการโคเนื้อคุณภาพในระดับฟาร์ม โรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐาน รวมถึงแหล่งจำหน่ายเนื้อโค เพื่อให้เกษตรกรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและขยายตลาดโคเนื้อต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Akarak, P., & Kasorn, K. (2017). Investment risk and problems of beef cattle farmers, mae khao tom subdistrict, mueang district, Chiang Rai province. *The Journal of Accounting Review Chiang Rai Rajabhat University*, 2(1), 63-74. (in Thai).
- Duangsingtham, S., Panuphan, P., Sreshthaputra, S., Suebpongsum, P., & Rattanachai, A. (2020). Guideline to attitude changing towards beef cattle raising of farmers in mae chaem district, Chiang Mai province. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 48(1), 393-400. (in Thai).
- Information and communication technology center. (2020). *Data of Livestock Population in Thailand*. Retrieved from: [https://ict.dld.go.th/webnew/index.php/th/service-ict/report/340-report-thailand livestock/reportservey2563](https://ict.dld.go.th/webnew/index.php/th/service-ict/report/340-report-thailand%20livestock/reportservey2563) (in Thai).
- Mukthang, K., Tartrakoon, W., Incheon, T., Chueaphudi, C., Hantai, P., Tongyoy, T., Luangjino, N., Chomdang, S., Kassaruk, T., Phasinam, K., & Laorodphan N. (2021). Fattening beef production costs and returns of farmers in Sukhothai province. *Khon Kaen Agriculture Journal*, 49 (1), 191-197. (in Thai).
- Noipang, T., & Ruangchoengchum, P. (2015). The supply chain of native beef cattle for commercial production in Sisaket province. In *Proceeding of the National and International Conference on Business Management and Innovation*, pp. 951-957. College of Graduate Study in Management, Khon Kaen University. (in Thai).

Office of regional livestock 5. (2020). **Strategy of Beef Cattle in Upper Northern Region of Thailand 2017-2021.**

Retrieved from: <http://region5.dld.go.th/webnew/images/stories/2563/yut/yutbeefcattle.pdf> (in Thai).

Pakeechay, K., Wattanachant, C., & Angkulasearane, T. (2014). Marketing channels of beef cattle in the lower southern region of thailand. **Kasetsart Journal of Social Sciences**, 35(2), 312–325. (in Thai).

Saengwong, S., Thannithi, W., Wichaporn, J., & Intawicha, P. (2020). Producing quality beef from cattle in phrae province: an assessment of the conditions, problems, and opportunities. **King Mongkut's Agricultural Journal**, 38(2), 254-262. (in Thai).

Sonsiri, K., Intawicha, P., Seangwong, S., Phumsaranakhom, P., & Dongpaleethun, C. (2020). Raising condition and SWOT analysis for a premium grade beef production in phayao and phrae province. **Khon Kaen Agriculture Journal**, 48 (1), 93-104. (in Thai).

Srisa-ard, B. (2002). **Introduction of Research**. 7th ed. Suviriyasarn Publishing. (in Thai).

Yamane, T. (1973). **Statistics: an introductory analysis**. Harper & Row.